

3. Shutt, K., MacLarnon, A., Heistermann, M., & Semple, S. (2007). Grooming in Barbary macaques: better to give than to receive?. *Biology Letters*, 3(3), 231-233.
4. Spruijt, B. M., Van Hooff, J. A., & Gispen, W. H. (1992). Ethology and neurobiology of grooming behavior. *Physiological reviews*, 72(3), 825-852.
5. von Uexküll, J. J. (2014). J. v. Uexküll: Umwelt und Innenwelt der Tiere. *Uexküll: Umwelt und Innenwelt der Tiere*, 13-242.

ПТАШНІК НАТАЛІЯ МИКОЛАЇВНА,
кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри педагогічних наук,
професійної та початкової освіти
КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти»

ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНО СПРЯМОВАНИХ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ УЧНІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Анотація. В статті розглядається шляхи формування патріотично спрямованих ціннісних орієнтацій учнів.

Ключові слова: патріотично спрямовані ціннісні орієнтації учнів, педагогіка, патріотизм, виховання.

Annotation. The article examines ways of forming patriotically oriented value orientations of students.

Keywords: patriotically oriented value orientations of students, pedagogy, patriotism, education.

На всіх етапах розвитку вітчизняної педагогічної науки неабиякого звучання набувала проблема використання патріотичних цінностей у духовному становленні особистості. Про це свідчить аналіз історико-педагогічних, філософських, соціологічних, культурологічних, етнографічних джерел, наукових праць вітчизняних та зарубіжних педагогів. Проте, сьогодні ця проблема є не менш актуальною, адже формування справжнього громадянина своєї держави з притаманними йому менталітетом та самосвідомістю повинно здійснюватись на засадах національно-патріотичних цінностей українського народу.

Аналіз історико-педагогічної літератури засвідчує, що проблема цінностей, що формуються в процесі етновиховання, була актуальною в різні історичні періоди розвитку українського суспільства. Так, Г.Сковорода розглядав формування ціннісних орієнтацій через призму пізнання власного народу і себе в ньому. На думку філософа між людиною та краєм існує своєрідна гармонія “сродность”. Філософія українського духу, що ґрунтувалась на національній ідеї народу, його ментальності, була притаманна творчості Т.Шевченка. Згодом продовжив лінію “кордоцентризму” в українській філософії П.Юркевич. Патріотичного підґрунтя ціннісним орієнтаціям надали М.Драгоманов, М.Костомаров, І.Франко. Д.Донцов наголошував на поверненні до джерел національних традицій, закорінених у глибинах генетичної пам’яті етносу. Важливе місце у працях В.Сухомлинського посідає обґрунтування таких цінностей, як рідний край, Батьківщина, рід, родина, сім’я, народні звичаї.

Першооснови ціннісного ставлення до Батьківщини, були закладені також в народній педагогіці, значення якої висвітлюється в роботах О.Любара, В.Мацюка, В.Пугача, М.Стельмаховича, Д.Федоренка та ін.

Українська педагогіка в роки незалежності досягла помітних успіхів, адже вона почала орієнтуватися на вічні цінності і відповідати ментальності українського народу, його національному характеру і світогляду. На нашу думку, дуже цінними у цьому аспекті є праці О.Вишневського, П. Кононенка, А.Погрібного, які розвивають педагогіку віри у вічні цінності, високі національні ідеали, загальнолюдські духовні цінності.

Чималий внесок зробили для творчого відродження українського національного виховання А.Алексюк, Д.Тхоржевський, В.Каюков, Є.Сявавко. Вплив українських народних традицій на формування ціннісних орієнтацій особистості досліджують Т.Дем’янюк, Ю.Руденко, О.Столяренко та ін.

Належну увагу національному вихованню приділили психологи, які досліджують проблему ціннісних орієнтацій крізь призму почуттів, потреб, свідомості, взаємин (І.Бех, М.Боришевський, О.Киричук, І.Кульчицька, В.Москалець та ін.).

Відтак, ціннісні орієнтації учнів тлумачимо як стійке інтегративне трикомпонентне психологічне утворення, яке виявляється в емоціях та мотивації вчинків дитини, її поведінкових

реакціях, уявленнях про систему власних ціннісних еталонів, яке у майбутньому зреалізується у певну смисложиттєву позицію особистості та стане характеристикою індивідуального духовно-культурного буття людини.

Оскільки саме у шкільному віці у особистості закладаються світоглядні основи майбутніх переконань, формується досвід поведінки та вчинків, які стануть основою світосприйняття молодої людини у майбутньому, то цінності, які дитина шкільного віку здатна осмислити і визначити як свій життєвий орієнтир, є базовими у формуванні громадянсько-патріотичних та національних ціннісних орієнтацій у майбутньому. На основі доброти і справедливості, порядності й освіченості, закладених у молодшому шкільному віці, у підлітковому та юнацькому віці формуються патріотизм і готовність до самопожертви, відповідальність за сучасне і майбутнє нації, держави.

Патріотично спрямовані ціннісні орієнтації школярів – це стійке інтегративне особистісне утворення, що є результатом

– національно-патріотичних установок на основі етнічних ціннісних орієнтацій та мотивів, що утворюють необхідну емоційно-почуттєву основу освоєння учнями народознавчих понять (позитивні переживання народознавчих знань, народознавчі судження, національно-патріотичні почуття і переконання, потреба розширювати національний світогляд, бажання брати участь у суспільній праці, обрядах, святах тощо);

– утворення в учнів сукупності народознавчих знань і уявлень, що утворює надійну інтелектуальну основу, без якої адекватне осмислення дітьми народознавчих понять не можливе (знання та уявлення учнів про державу та народ, державні та народні символи, історію країни та рідного народу, власного родоводу тощо);

– матеріалізації результатів синтезу ціннісно-мотиваційного ставлення до своєї Батьківщини та народознавчих знань школярів в їхніх поведінкових програмах (патріотичні вчинки, народознавча діяльність, здатність до співпраці з іншими, реалізація усвідомлених народознавчих знань у поведінці), національній самосвідомості та навичках саморегуляції національно-патріотичної поведінки.

Патріотичне виховання у школах також може бути здійснене через систему позакласних заходів. Адже значну роль у формуванні ціннісного ставлення учнів Нової української школи відіграє *позакласна народознавча робота*. Як відомо, у своєму історичному

розвитку виховання дітей у багатьох країнах світу є найефективнішим тоді, коли воно враховує природу дітей, довкілля, має народний, національний характер, ґрунтується на досягненнях людино- та вітчизнознавчих, суспільних наук [3, с.7].

Інтерес до позаурочної роботи, її виховного потенціалу турбує не одне покоління дослідників. Науковці (С.Баранов, Л.Болотіна, В.Лозова, Н.Мойсеюк, Г.Пустовіт, В.Кукушин, Н.Косарева, Л.Крицька, О.Кобрій, Я.Гнутель, В.Сластьонін, Т.Сущенко, Г.Троцко, М.Фіцула та ін.) визначають специфіку позакласної виховної роботи, вбачають у ній значний духовно-розвивальний потенціал, особливо за умови урахування індивідуальних особливостей дітей, їхніх інтересів, задатків та здібностей, що якнайкраще може бути забезпечено саме в умовах позаурочної взаємодії учителя й учня. Безумовною передумовою успішної виховної роботи у позаурочний час дослідники визначають її системність та цілеспрямованість.

Значною перевагою позаурочної роботи є те, що вона дозволяє максимально зреалізувати самостійність дітей, створити діючі самоврядні механізми, які за умов тактовної, проте активної допомоги педагогів можуть сприяти реалізації виховних завдань [1, с.263].

Позакласну народознавчу роботу з формування ціннісних орієнтацій школярів розуміємо як систему взаємодії вчителя та учнів, що узгоджується з навчальним процесом і логічно продовжує роботу на уроках, проте здійснюється у позаурочний час з метою опанування народознавчого матеріалу, формування на його основі ціннісних орієнтації, залучення учнів до практичної діяльності та творчого самовираження у народознавчій сфері. Система виховної роботи у позаурочній діяльності організовується на добровільних засадах, спрямовується на розширення й поглиблення народознавчих знань, умінь і навичок учнів, розвиток самостійності, творчих здібностей, інтересу, спрямована на формування свідомого громадянина з почуттям любові до народу та Батьківщини.

Виховний потенціал позакласної народознавчої роботи полягає у забезпеченні особистісно зорієнтованого спрямування процесу виховання з урахуванням вікових особливостей дітей (потреб в ігрових ситуаціях, у зразках для наслідування, емоційно-почуттєвих акцентах, конкретно-образному мисленні); доповненні, розширенні, поглибленні системи народознавчих знань, світоглядних установок; сприяттні проявам творчості та ініціативи учнів і педагогів; можливості

інтегрувати зусилля школи, родини, громадськості у національному вихованні школярів. Позакласна народознавча робота ґрунтується на добровільній ініціативі й активності школярів. Ця діяльність базується на інтересі і бажанні дітей її виконувати, тому вона не обов'язкова для всіх учнів класу. Зміст її виходить за межі шкільної програми. Вона має бути цікавою для учнів, задовольняти їхні інтереси й потреби. Позакласна народознавча робота сприяє формуванню у молодших ціннісного ставлення до Батьківщини, що є одним з головних завдань сучасної школи.

Ми виходимо з того, що позакласна виховна робота є логічним продовженням і поглибленням виховного потенціалу урочної роботи. Як зазначають О.Кобрій та М.Чепіль [2, с.6], потреба у позаурочній роботі виявляється найбільш яскраво за умови активізації пізнавальної діяльності учнів на уроках. Чим більш активні методи та прийоми, які використовуються на уроках вчителем, тим більше бажання в учнів продовжувати цей вид діяльності у позаурочний час. Тоді гуртки, виховні години, екскурсії, інші позаурочні форми організації пізнавальної діяльності учнів реалізують своє призначення якнайповніше.

Для того щоб досягти високого результату у процесі позакласної народознавчої роботи, вчителю необхідно наповнити зміст виховної роботи, форми та методи етноелементами. Адже завдяки такій роботі на зразках життя старших поколінь, жителів свого краю, українського народу учні засвоюють досвід попередніх поколінь, зразки їхньої поведінки у різних ситуаціях, їхні погляди та уявлення, цінності та переконання. Учні формують власний світогляд, вибудовують систему власних ціннісних орієнтацій. На основі цього дитина починає виявляти самостійність, свідомість у ставленні до навколишнього світу та людей, до моральних норм суспільства. В силу вікових та психологічних особливостей, життєвий та моральний досвід ставлення учнів до суспільства, до Батьківщини, до своєї країни обмежений. Тому позакласна народознавча робота є тією ланкою виховного процесу, яка забезпечить формування етнічного світогляду учнів Нової української школи на найвищій цінності та вартості рідного народу.

Отже, формування патріотично спрямованих ціннісних орієнтацій школярів у сучасних умовах передбачає забезпечення пізнання дитиною величчя й неповторності нашої народно-традиційної культури, багатства й непересічності господарсько-культурної

спадщини українського народу, допомогу кожному в осягненні сутності українського менталітету, у вихованні в собі кращих його рис, а використання педагогами народознавчого матеріалу не лише сприятиме осягненню культурно-історичної спадщини рідного краю, а й забезпечить формування у молодих поколінь світоглядних орієнтирів на найвищі духовні, патріотичні, національні та загальнолюдські цінності українського народу.

Список використаних джерел

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. К.: Либідь, 1997. 376 с.
2. Кобрій О. М. Методика позаурочної діяльності : навчальний посібник для студентів педагогічних навчальних закладів / О. М. Кобрій, М. М. Чепіль. Дрогобич : Відродження, 1999. 150 с.
3. Руденко Ю. Основи сучасного українського виховання / Ю. Руденко. К. : Видавництво ім. Олени Теліги, 2003. 328 с.

ЖАРОВСЬКА ОЛЕНА ПЕТРІВНА,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
педагогічних наук, професійної та початкової освіти
КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти»

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ КЕРІВНИКА В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДОМ ОСВІТИ

Анотація: у статті розглянуто поняття «інформаційна культура» та визначено особливості інформаційно-аналітичної діяльності керівника в системі управління закладом освіти.

Ключові слова: культура, інформаційна культура, керівник загальноосвітнього навчального закладу, інформація, інформаційне суспільство.

INFORMATION AND ANALYTICAL ACTIVITY OF THE MANAGER IN THE MANAGEMENT SYSTEM OF THE EDUCATIONAL INSTITUTION

Annotation: the article examines the concept of "information culture" and defines the features of the information and analytical activity of the manager in the management system of the educational institution.

Key words: culture, information culture, head of a comprehensive educational institution, information, information society.

На сучасному етапі розвитку суспільства темпи інформатизації суспільства зумовлюють актуальність проблеми формування інформаційної культури особистості. Важливим етапом формування інформаційно-аналітичної діяльності керівника постає сформована інформаційна культура, котра дозволяє мати сукупність стійких навичок постійного застосування досягнень цивілізації. Інформаційна культура пов'язана із соціальною природою людини і є продуктом її різноманітних творчих досягнень.

Нині недостатньо вміти сприймати і накопичувати великі обсяги інформації, необхідно володіти раціональними технологіями роботи з